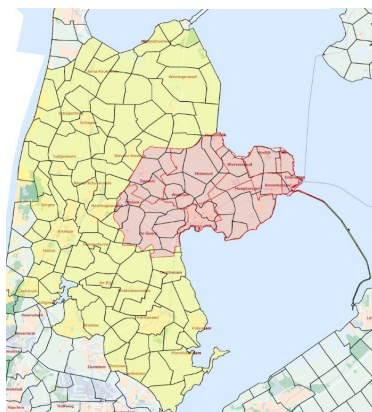

Leren van toetsen

14 maart 2023
Drs. Martin Ooijevaar
Directeur Onderwijs
SKOWF

Martin Ooijevaar

Directeur onderwijs SKOWF
22 scholen in Opmeer,
Koggenland, Medemblik,
Enkhuizen

Artikelen

Doelen stellen

Toetsen legergericht gebruiken

Hoe kun je toetsresultaten niet zien als doel op zich, maar als middel om van te leren en over je onderwijs na te denken? Het is dan nodig om bij de doelen te beginnen. Om te weten of kinderen zich goed ontwikkelen, is het nodig om vooraf doelen te stellen die verder gaan dan alleen een score op een genormeerde toets.

THEO MARTIN OOIJEVAAR

In Nederland is het gebruikelijk om in de toetsen te kijken naar de laatste getallen. De laatste cijfers van een toetsresultaat zijn de meest belangrijke. Dit kan echter ook een probleem zijn. Het is belangrijk om te kijken naar de toetsresultaten van de leerlingen, maar niet alleen naar de laatste cijfers. Het is belangrijk om te kijken naar de toetsresultaten van de leerlingen, maar niet alleen naar de laatste cijfers. Het is belangrijk om te kijken naar de toetsresultaten van de leerlingen, maar niet alleen naar de laatste cijfers.

Quizmaker en -master
Quizevents.nl

“Van datagestuurd beslissingen nemen naar weten welke beslissingen dienen te worden genomen en welke data daarvoor nodig zijn.”

Sluijsmans, D., & Ringenaldus, M. (2020)

Data moeten helpen om een betere beslissing voor leerlingen te maken.

**er staat
niks op het
spel**

één datapunt
gericht op
informatie en
feedback

**er staat
veel op het
spel**

meerdere datapunten
gericht op diagnose,
bijsturing en
voorspelling

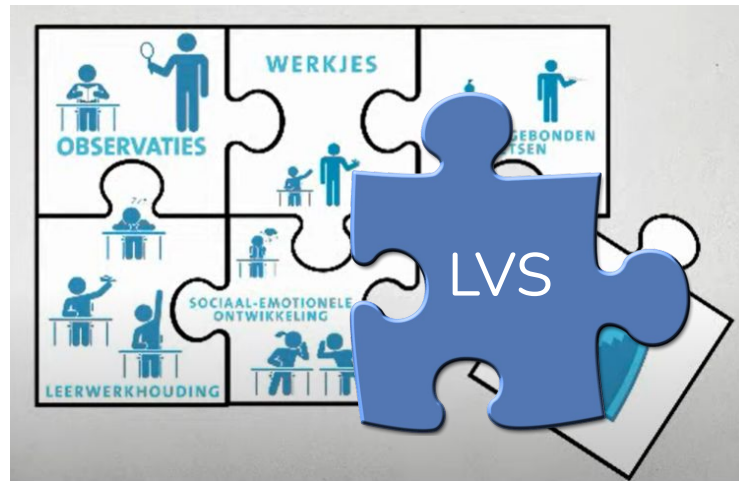

veel datapunten
gericht op zware
beslissing

Sluijsmans, D., (2020)

Een meting is altijd een momentopname

De plaats van een LVS in het geheel

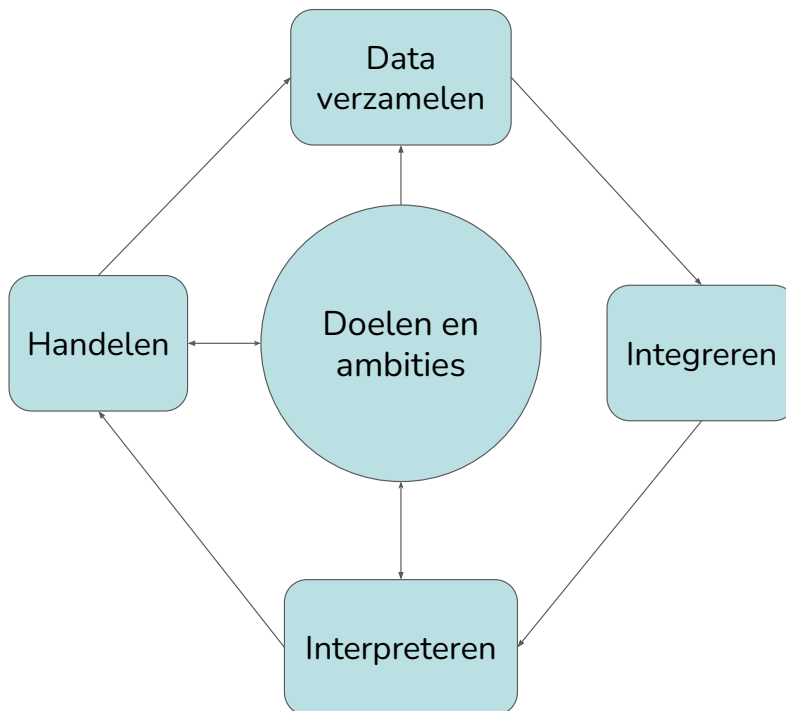

Een toets is een versimpeld deel van de werkelijkheid

Toetsing als onderzoeksproces

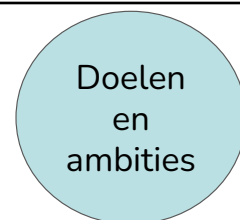
Een **proces**
waarin je op basis van een bepaalde **hypothese**
of **vraag**
in relatie tot een bepaald **doel**,
met een gerichte **methode**,
informatie (data) gaat verzamelen,
interpreteren, en **vertalen** naar een **antwoord**
en een **beslissing**.

[Sluijsmans, Devid & Kneyber, 2022](#)

Doelen en ambities

Inhoudelijke doelen (leerlinggericht):

Optellen en aftrekken met hele getallen (tot tenminste 20)

- handelend optellen, aftrekken en splitsen van hoeveelheden
- handelend omgaan met begrippen rond optellen, aftrekken en splitsen zoals erbij tellen, weghalen, erbij, nog eentje, eraf, weg, samen, over
- handelend optellen en aftrekken in de context van de telrij
- probleemoplossen, kritisch denken en redeneren over optellen, bij elkaar tellen, aftrekken, splitsen met hoeveelheden in betekenisvolle situaties

Aan het einde van groep 7 kunnen de leerlingen gelijknamige breuken bij elkaar optellen en aftrekken.

Wat zijn de belangrijkste doelen voor jouw leerjaar?

Leerlingen zijn aan het einde van het leerjaar zelfstandig in staat om . . .

Hoe stel je op school vast of leerlingen deze doelen behaald hebben / op de goede weg zijn?

Rekenen

Leerjaar 5

Voorbeeld

Beginnende geletterdheid		Begrijpend luisteren / begrijpend lezen	Rekenen-Wiskunde
Technisch lezen	Taalverzorging		
Leerlingen zijn halverwege het leerjaar zelfstandig in staat om	Leerlingen zijn halverwege het leerjaar zelfstandig in staat om	Leerlingen zijn halverwege het leerjaar zelfstandig in staat om	Leerlingen zijn halverwege het leerjaar zelfstandig in staat om ....
Hoe stel ik vast of leerlingen deze doelen behaald hebben / op de goede weg zijn ...	Hoe stel ik vast of leerlingen deze doelen behaald hebben / op de goede weg zijn ...	Hoe stel ik vast of leerlingen deze doelen behaald hebben / op de goede weg zijn ...	Hoe stel ik vast of leerlingen deze doelen behaald hebben / op de goede weg zijn ...

Ambities LVS

Voorbeelden:

- Rekenen: gemiddelde niveauwaarde 4.0. Minimaal 30 % A en maximaal 20 % D/E.
- Begrijpend lezen: 75 % van de leerlingen scoort een niveauwaarde van 2.4 of hoger
- Spelling: De middenmoot zit tussen 2.3 en 4.2
- Rekenen E7: Gemiddelde vaardigheidsscore 185. Minimaal 30% I en maximaal 10% V-scores
- Begrijpend lezen groep 8: 100 % leerlingen op koers voor 1F, 90% van de leerlingen op koers voor 2F.

Schoolambities

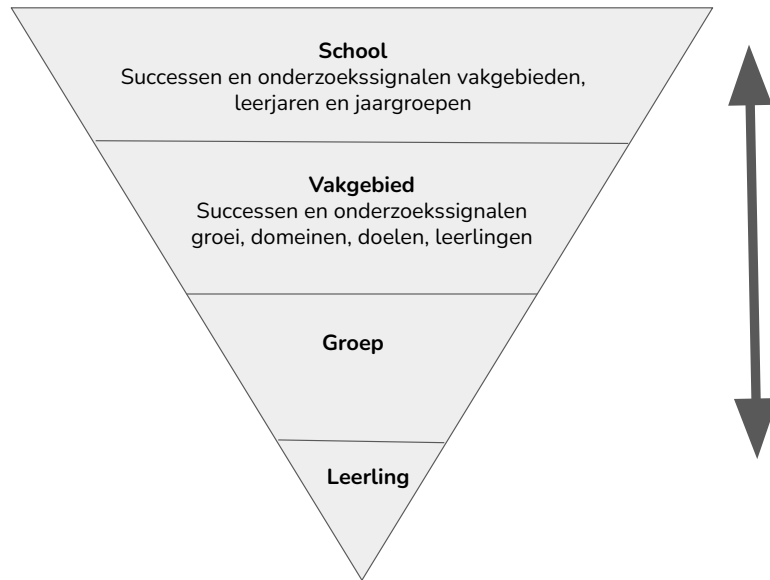
Voorbeeld groep 5 rekenen einde schooljaar

Getallen	Verhoudingen	Metten en meetkunde	Verbanden
Getalbegrip tot 1000	Verhoudingstabel gebruiken	Metriek stelsel (m, cm, g, kg)	Tabellen en grafieken aflezen en gegevens erin zetten
Breukenkennis (deel geheel bepalen met stambreuken)			
Rekenen tot 1000	Begrippen verhoudingen, kwart	Klok kijken (5 min, analoog en digitaal)	Patronen en verbanden ontdekken in bijvoorbeeld een telrij
Tafels tot 10 automatiseren			
Delen (deeltafels)			

Signaal vanuit LVS:

Rekenen-wiskunde - 3.0 ($\geq 25\%$ A , $\leq 10\%$ E)

Analyseren als onderzoeksproces

Analysevragen op schoolniveau

Cognitieve ontwikkeling Wat valt positief op? Wat valt negatief op?	
Worden de ambities van de school op de verschillende vakgebieden behaald?	brede blik - alle vakgebieden
Laten alle vak- en vormingsgebieden ongeveer hetzelfde beeld zien of zijn er vak- en vormingsgebieden die afwijken?	brede blik - alle vakgebieden
Laten alle jaargroepen ongeveer hetzelfde beeld zien, of zijn er jaargroepen die afwijken?	brede blik - alle vakgebieden

Welke successen zien we?

Welke onderzoekssignalen zien we?

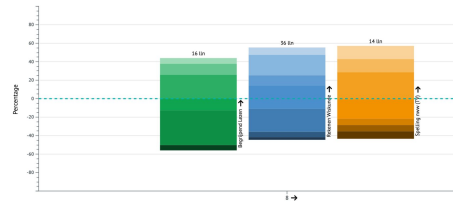
Eerste blik:
Groep 1-2: Observaties
Groep 3-8: Dwarsdoorsnede

Data verzamelen

Schoolrapport - Dwarsdoorsnede

JAARGROEP: 6
TOETS: Begrijpend Lezen, Rekenen Wiskunde
Spelling nieuw (TV)
PERIODE: Begin 2022

Laatste bijgewerkt: 4 november 2022 - 10R

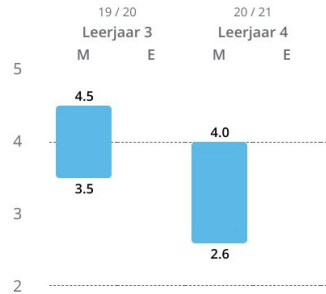
	2021 / 2022							
	M				E			
	CITO TBL 3.0/LI B	CITO RW 3.0/LI B	CITO SP/TV 3.0/LI B	CITO DMT 2018	CITO TBL 3.0/LI B	CITO RW 3.0/LI B	CITO SP/TV 3.0/LI B	CITO DMT 2018
6	172	228	320	75	180	239	352	67
6A	170	225	319	74	176	235	353	71
6B	173	232	321	76	184	243	350	62

3

	Gem.	L/I	Niv.	I/II III/IV/V	n=
II	176,4	L:145	I	35/18	40
			4,2	35/8/5	40
III	223,4	L:198	I	36/21	39
			4,2	15/28/0	40

4

	Gem.	L/I	Niv.	I/II III/IV/V	n=
	255,6	L:237	I	29/32	34
			4,1	21/6/12	35
	269,0	L:263	II	21/12	33
			3,5	30/24/12	35

Voorbeeld

	Beginnende geletterdheid		Begrijpend luisteren/lezen	Rekenen
	Technisch lezen	Taalverzorging		
1/2	-Beginklank,rijmen -Synthetiseren+analyseren?		-Meervoudige instructies -	-telrij t/m 20 -cijferherkenning -buur getallen en splitsen
3a	43% op niveau	58% I,6% V	76% goed 11% matig 11% onvoldoende	29% I, 0% V
3b	12% I, 35% V	50% I, 6% V	83% goed 11% matig	45% I, 0% V
4	DMT: 30% I, 13% V	35% I,13% V	22% I, 9% V	30% I, 39% V
5	DMT: 12% I, 24% V	33% I, 22% V	50% I, 11% V	50 % I, 21 % V
6	DMT 18% I, 17% V	27% I,11% V	21% I, 6% V	28% I, 6% V
7	DMT 19% I, 33% V	21 % I, 18% V	14% I, 14% V	14% I,11% V
8	DMT: 14% I, 33% V	19% I, 28% V	5% I,38% V	10% I,33 % V

Analysevragen per groep, per vakgebied

Hoe zijn de leerlingen gegroeid ten opzichte van het vorige toetsmoment?

vaardigheidsgroei / observaties

Zijn er specifieke domeinen/leerdoelen waarop je groep hoger of lager scoort dan verwacht?

methodegebonden toetsen / observaties

Wat moeten we nog doen om meer informatie boven tafel te krijgen?

Analyse onderzoekssignalen

Middenmoot	
Sjiewuke van Donselaar	4,3 -0,2
Maroussia Govers	4,2 +0,9
Yakup Kappen	3,2 ±0,0
Danja van der Poel	2,8 -1,4

Leerling	Leerjaar 3 Eind 2017 - 2018				Leerjaar 4 Midden 2018 - 2019				Groei Groei (VS)
	Toets	Out.	A.E.	VS FN	Toets	Out.	A.E.	VS FN	
Leerling 1	3.0E3	Totaal	226	ESAM	3.0 MA	Totaal	214	ES	-11
Leerling 2	3.0E3	Totaal	195	M4E4	3.0 MA	Totaal	189	MA	-7
Leerling 3	3.0E3	Totaal	143	E3	3.0 MA	Totaal	143	E3	0
Leerling 4	3.0E3	Totaal	162	M4	3.0 MA	Totaal	163	MA	+1
Leerling 5	3.0E3	Totaal	133	M2E3	3.0 MA	Totaal	136	E3	+3
Leerling 6	3.0E3	Totaal	164	ESAM	3.0 MA	Totaal	166	MA	+2
Leerling 7	3.0E3	Totaal	175	M4E4	3.0 MA	Totaal	188	E4M5	+13
Leerling 8	3.0E3	Totaal	162	M4	3.0 MA	Totaal	177	M4E4	+15
Leerling 9	3.0E3	Totaal	183	E4	3.0 MA	Totaal	195	E4M5	+12
Leerling 10	3.0E3	Totaal	126	M2E3	3.0 MA	Totaal	143	E3	+17
Leerling 11	3.0E3	Totaal	175	M4E4	3.0 MA	Totaal	198	E4M5	+23
Leerling 12	3.0E3	Totaal	175	M4E4	3.0 MA	Totaal	205	M5	+30
Leerling 13	3.0E3	Totaal	175	M4E4	3.0 MA	Totaal	205	M5	+30
Leerling 14	3.0E3	Totaal	175	M4E4	3.0 MA	Totaal	205	M5	+30
Gesmiddelde	Totaal	A	167		Totaal	A	175		+12

Verdeling van niveau binnen het leerjaar van deze groep (in % en aantal leerlingen)

	Eind 2017 - 2018	Midden 2018 - 2019
Totaal	14% (2)	21% (3)
	71% (10)	74% (10)
		21% (3)
		60% (7)

Hoe zijn de leerlingen gegroeid ten opzichte van het vorige meetmoment?

Welke leerlingen vallen positief of negatief op wanneer je kijkt naar hun leerontwikkeling? Wat is het patroon over meerdere jaren?

Analyse onderzoekssignalen

Algemeen			Niet-methodetoetsen	Methodetoetsen		
LJ	DL	IQ	CITO RW E4 TOT	ReWi	Spel	taal
5	21		III	8,9	8,6	8,4
5	21		II	9,5	7,3	9,3
5	21		III	9,0	8,4	8,5
5	21		V	7,2	6,5	7,8
5	21		IV	9,0	9,1	8,2
5	21		I	9,0	9,6	8,6
5	21		II	9,5	8,7	8,6
5	21		III	9,3	9,8	9,0
5	21		V	8,0	8,9	7,9

Zijn er specifieke domeinen/leerdoelen waarop je groep hoger of lager scoort dan verwacht?

Wat moeten we nog doen om meer informatie boven tafel te krijgen?

Conclusie

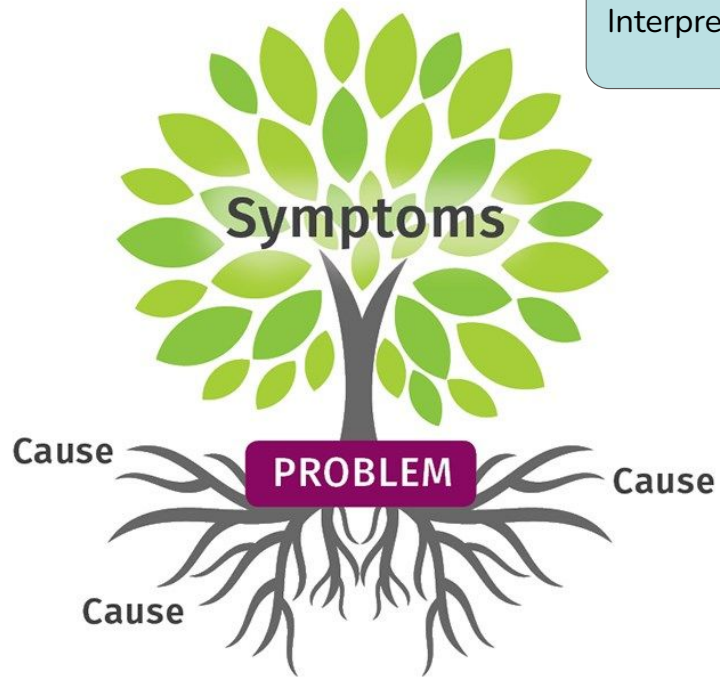
Integreren

Patronen in data. Voorlopige conclusie.

Weten we dat zeker? Wat zien we over het hoofd?

Voorbeeld: In de groepen 6 t/m 8 worden de doelen voor rekenen-wiskunde niet behaald. Ook de CITO-toetsen worden veel minder goed gemaakt dan de andere vakgebieden. Er is een groot percentage leerlingen met een IV- en V-score. Deze leerlingen groeien onvoldoende in vaardigheid, vooral leerlingen met een lage V-score. Ook op bepaalde methodeonderdelen vallen zij uit; met name op de basisvaardigheden en meetkunde. Dit laatste geldt voor een groter deel van de groep. Er is daarnaast geringe betrokkenheid bij de rekenlessen bij meer dan de helft van de kinderen in elke groep.

Interpreteren

5 keer waarom

Zes categorieën (de zes L-en)

Leiding: oorzaken gelegen in aansturing en ondersteuning door o.a. directie, management en ib.

Leerkracht: oorzaken waaraan het handelen van de leerkracht ten grondslag ligt.

Leerling: oorzaken gelegen in leerlingkenmerken en het functioneren van de leerling.

Leerstof: oorzaken gelegen in lesmethode, toetsen en/of procedure(s).

Leermateriaal: oorzaken gelegen in gebruikte (les)materialen en hulpmiddelen.

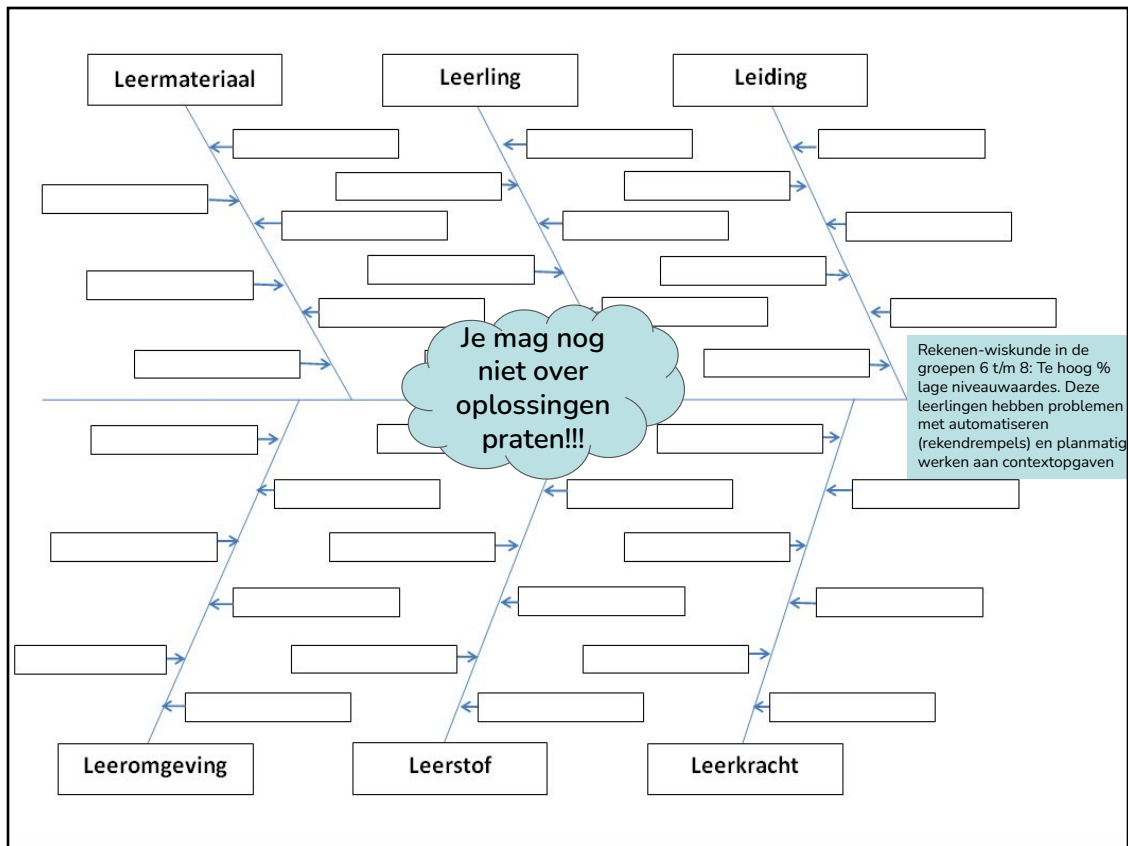
Leeromgeving: oorzaken gelegen in de fysieke omgeving van de school en klas, maar ook het pedagogisch klimaat in de groep en thuissituatie van de leerling.

Wat zijn de oorzaken?

VISGRAATDIAGRAM (versie februari 2023)

Leiding:	Leerkracht:	Leerling:	Leerstof:	Leermateriaal:	Leeromgeving:
<p>Mogelijke oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gelegenheid voor inhoudelijk overleg, samen lessen voorbereiden, collegiale consultatie. • Nascholing gericht op handelen in de klas • Voldoende monitoring/ signalering vanaf groep 1 • Klassenbezoeken- regelmatige feedback op leerkracht-handelen • Afstemming: inhoudelijke overdracht (bijv. bij duo-leraren) • Voldoende leertijd ingepland • Doelen stellen, uitvoeren, monitoren, bijstellen en borgen is goed lopend teamproces • Extra ondersteuning binnen / buiten de groep • Wisseling tussen leerkrachten • ... 	<p>Mogelijke oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Behersing door leerlingen is leidend voor aanpak en tempo in plaats van methode • Hanteren instructiemodellen • Maximaliseren leertijd - minimaliseren tijdverspilling bij instructie en inoefening • Duidelijke feedback • Extra instructies en begeleidde inoefening voor leerlingen die de stof nog niet beheersen • Compacten en verrijken + instructies voor leerlingen die de stof al beheersen • Hoge verwachtingen voor iedereen: voldoende uitdaging en vertrouwen (fouten maken mag) • Doelgericht groeperen (heterogeen, maar ook homogeen) • Activeren van alle leerlingen: veel vragen die alle leerlingen aan het denken zetten • Samenwerkend leren • Expertise (boven de leerstof staan, kennen de doelen, goed voorbereid, weten welke fouten leerlingen doorgaans maken) • Expliciet effectieve leerstrategieën aanleren • 	<p>Mogelijke oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Concentratie en werkhouding • Doorzettings-vermogen • Motivatie: competentie, autonomie en verbondenheid • Betrokkenheid • Zelfstandigheid • Behersing onderliggende vaardigheden (bijv rekenen t/m 20) • Samenwerking tussen leerlingen • Zorg en stress (bijv. rekenangst) • Taligheid, woordenschat • ... 	<p>Mogelijke oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afwisseling in werkvormen, oefeningstypes en samenwerkingsvormen, met ICT als dat een meerwaarde heeft • Onderwijstijd op rooster • Genoeg ruimte voor begeleid en zelfstandig oefenen • Aanbod sluit aan op het niveau van de leerlingen • Extra tijd mogelijk voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (pre-teaching, tutoring, digitale programma's) • Goede opbouw in leerstof; naar steeds meer zelfstandig toepassen • Gebruik effectieve strategieën zonder teveel stappen • Voldoende herhaling • Doorgaande lijn groep 1-8 • ... 	<p>Mogelijke oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aansluiting leermateriaal en hulpmiddelen op onderwijsbehoeften leerlingen (van veel oefening tot complexere opgaven) • Gebruik uitwerkingen en maken aantekeningen • Voldoende leerlingmaterialen die om handelend bezig te zijn • ICT ondersteunt de lesdoelen • Onderscheid in fundamenteel (1F) - en streefdoelen (2F/1S) • ... 	<p>Mogelijke oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veilig klimaat, efficiënte organisatie • Samenstelling van de groep: positieve interacties, vertrouwen en samenwerking • Inrichting lokaal (instructie- en werkplekken, computers) • Leeromgeving ondersteunt leren in de klas • Fysieke leeromgeving wordt steeds aangepast aan wat leerlingen nodig hebben • Regels en verwachtingen en consequenties voor gedrag expliciet, duidelijk en consequent • Stimulerende thuissituatie • ...

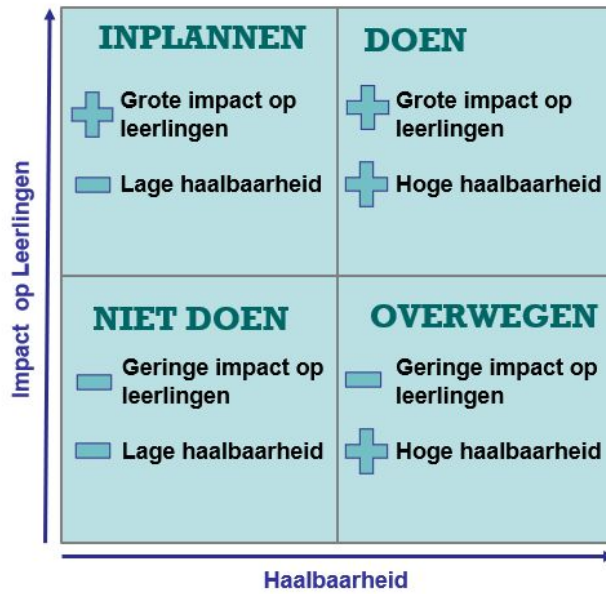

Aan de slag

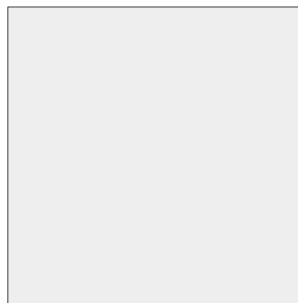
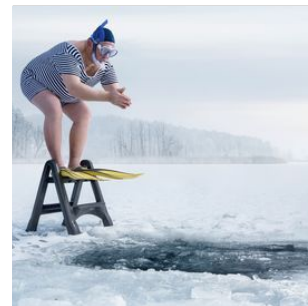
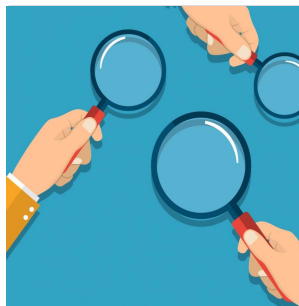
Handelen

- Welke kansrijke en geschikte activiteiten gaan we kiezen om het doel te bereiken?
- Welke activiteiten hebben eerder ook al niet gewerkt (en doe die niet)?
- Welke activiteiten hebben eerder wel heel goed bij jou of je collega's gewerkt?
- Besluit ook wat je niet meer gaat doen.
- Welke hulp of ondersteuning hebben we hierbij nodig?

Impactmatrix

Acties?

Research informed

LEER ZE LEZEN

PRAKTISCHE INZICHTEN UIT ONDERZOEK VOOR LERAREN BASISONDERWIJS

BEA ROS, AMOS VAN GELDEREN, KEES DE GLOPPER & ROEL VAN STEENSEL

LEER ZE REKENEN

PRAKTISCHE INZICHTEN UIT ONDERZOEK VOOR LERAREN BASISONDERWIJS

BEA ROS, MARIAN HICKENDORF, RONALD KEIJZER & HANS VAN LUIT

WIJZE LESSEN

Twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek

Tim Surma • Kristel Vanhoyweghen • Dominique Stuijtmans
Gino Camp • Daniel Mujs • Paul A. Kirschner

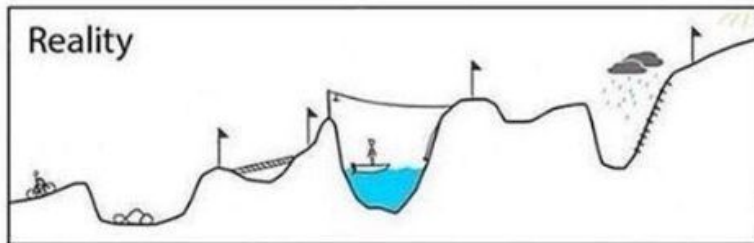
Onderwijskennis.nl

Het knooppunt van en voor het onderwijs

Your plan

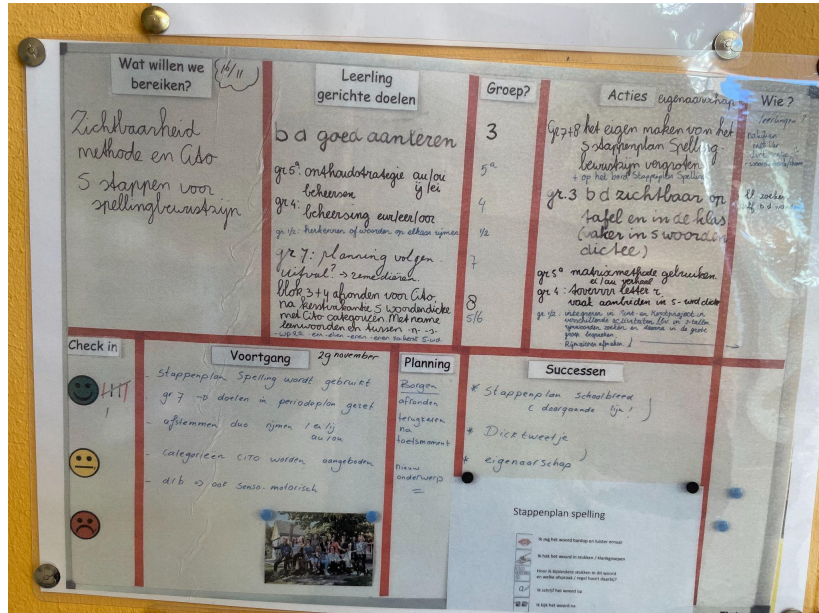

Reality

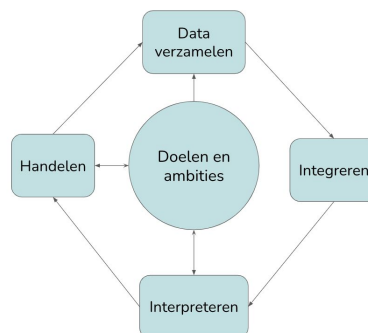

Monitoren voortgang

Tenslotte

- Het begint bij de doelen
- Data moeten helpen om een betere beslissing te maken voor de leerlingen - wees flexibel!
- Collectieve verantwoordelijkheid
- Gerichte methodiek
- Betrek expertise erbij
- Focus in aanpak
- Maak vorderingen inzichtelijk en stel acties bij

A teal-colored decorative shape on the left side of the page, consisting of a vertical rectangle on the left and a curved, tapering shape on the right.

Bedankt voor je aandacht